

CEZA MUHAKEMESİNDE BEKLETİCİ SORUN KARARININ DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASINA ETKİSİ

Devrim GÜNGÖR*

Güneş OKUYUCU-ERGÜN**

Suç teşkil eden fiilin üzerinden zaman geçmesiyle, söz konusu suç ve bu suçun toplumsal etkileri unutulmaya başlar; ispat vasıtaları kaybolmuş olabileceğinden delil toplanması oldukça güçleşir. Dolayısıyla, geçen zaman, devletin dava açma veya verilmiş cezayı uygulama konusundaki menfaatini azaltır. İşte bu nedenlerle, dava ve ceza zamanaşımı kurumları benimsenmiştir.¹

Dava zamanaşımı TCK'nın 66. maddesinde, ceza zamanaşımı ise, TCK'nın 68. maddesinde düzenlenmektedir. 66. maddenin 6. fıkrası uyarınca, dava zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun tamamlanmış günden; teşebbüs aşamasında kalmış suçlarda son icra hareketinin yapıldığı günden; kesintisiz suçlarda kesintinin, zincirleme suçlarda ise son suçun gerçekleştiği günden; çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar.

Bazı nedenlerin varlığı halinde, zamanaşımı süresinin o ana kadar geçen kısmı korunarak söz konusu neden ortadan kalktıktan sonra, süre kaldığı yerden işlemeye devam eder. Buna zamanaşımının durması denir.² Dava zamanaşımı süresini durduran nedenler, TCK'nın 67. maddesinin 1. fıkrasında sayılmaktadır. Buna göre, “Soruşturma ve

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Anabilim Dalı öğretim elemanı.

** Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Anabilim Dalı öğretim elemanı.

¹ Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2008, s. 432; Antolisei, *Manuale di diritto penale parte generale*, Milano 1997, s. 764; Mantovani, *Diritto penale parte generale*, Milano 2001, s. 853.

² Mantovani, s. 855; Taner, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Ankara 2008, s. 83.

kovuşturma yapılmasının izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılincaya kadar dava zamanaşımı durur."

Görüldüğü gibi, dava zamanaşımını durduran sebeplerden biri de soruşturma veya kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunması yani *bekletici sorunun* çıkmasıdır. Dolayısıyla, soruşturma veya kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne kadar dava zamanaşımı duracaktır. Buna göre, öğretide ön mesele de denilen bekletici sorun, zamanaşımını durduran nedenlerden biri olarak kabul edilmiştir.

Bekletici sorun, bir ceza davasının görülebilmesinin başka bir mahkemenin yetkisine giren bir sorunun veya uyuşmazlığın çözülmesine bağlı olması halinde söz konusu olur.³ Böyle bir durumda, ceza davasını görmekte olan mahkemenin başvurabileceği yollardan biri nispi muhakeme yapmak, diğeri ise bekletici sorun sayarak diğer sorunun veya uyuşmazlığın çözülmesini beklemek üzere, ceza muhakemesini durdurmaktır.

Bekletici sorun nedeniyle muhakemenin durdurulması, ancak muhakemelerin birleştirilmesinin veya nisbi muhakemenin kabul edilmediği hallerde söz konusu olabilir.⁴ Bekletici sorun sayma kararı, kural olarak, fayda düşüncesine dayanır ve hâkimin takdirindedir. Dolayısıyla, ceza davasını görmekte olan yargılama makamı, somut olayın koşullarını değerlendirerek bekletici sorun saymada fayda bu-

³ Kunter/Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul 2000, s. 257; Dönmezer/Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım*, İstanbul 1997, C. III, s. 277; Toroslu/Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2008, s. 91; Centel-Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul 2008, s. 546; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükmeler*, İstanbul 1992, C. II-III, s. 792; Erem, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükmeler*, Ankara 1984, C. I, s. 508; Leone, *Manuale di diritto processuale penale*, Napoli 1988, s. 148-149.

⁴ Toroslu/Feyzioğlu, s. 91.

lunup bulunmadığını değerlendirecektir.⁵ Ancak, bazı hallerde kanun koyucu, bu kararı kendisi vermekte ve bekletici sorun sayma veya saymama zorunluluğu getirmektedir. Örneğin, bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa bunu bekletici sorun sayarak Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı durdurmak zorundadır (Any. m. 152). Aynı şekilde Danıştay dışında bir Türk yargı organı önünde görülen davada, bir kimsenin Türk vatandaşı olup olmadığı hakkında, İçişleri Bakanlığınca verilen karara karşı ilgililerce Danıştay'a başvurulması halinde, bakılmakta olan dava, karar verilene kadar durdurulur (TVK. m. 41).⁶

Bekletici sorun saymanın zorunlu olduğu sınırlı haller dışında, her olayda bekletici bir sorunun bulunup bulunmadığına davaya bakmakta olan mahkeme karar verir.⁷ Bekletici sorun sayma, ceza mahkemesinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı bir konuda olabileceği gibi, bir başka ceza mahkemesinin karar vermesini gerektiren bir sorunun çözümüne bağlı bir konuda da olabilir. Örneğin, suçtan elde edilen eşyayı almak suçundan (TCK m. 165) dolayı açılan davada mahkeme, önceki suçun sabit olup olmadığı sorununu nisbi muhakeme yolu ile kendi çözebileceği gibi, bu duru-

⁵ Toroslu/Feyzioğlu, s. 92.

⁶ Öte yandan kanunda açıkça öngörülme-yen kimi durumlarda da bekletici sorun sayma mecburiyetinin bulunduğu ileri sürülmüştür. Buna göre örneğin, iftira suçunda (TCK m. 267), isnat olunan suç hakkındaki muhakemenin sonuçlanması beklenmelidir. Aynı şekilde, bir tanık hakkında yalan tanıklık suçundan (TCK m. 272) kovuşturma yapıyorsa, o tanığın yalan söylediği iddia olunan davada, bu ceza davasının sonucu beklenmelidir. Bk. Kunter/Yenisey, s. 258.

⁷ Toroslu/Feyzioğlu, s. 92; Centel/Zafer, s. 547. İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 3. maddesinde, ceza mahkemesinin kararının kişinin medeni durumuna veya vatandaşlık durumuna ilişkin uyuşmazlığın çözümüne bağlı olması halinde, sorun ciddiye ve bu soruna ilişkin dava halihazırda devam etmekteyse, hakim yargılamayı söz konusu sorunun çözümüne kadar bekletebileceği öngörülmüş; yani böyle bir durumun varlığı halinde hakime sorunu bekletici sorun yapıp yapmama konusunda takdir yetkisi tanınmıştır. Yine İtalyan Ceza Kanunu'nun 479. maddesinde ceza hakimine, 3. maddede öngörülen haller saklı kalmak kaydıyla, suçun varlığına ilişkin kararın özel bir karmaşıklık arz eden medeni veya idari bir uyuşmazlığın çözüme bağlı olması durumunda, söz konusu uyuşmazlığa ilişkin davanın yetkili mahkeme önünde devam ediyor olması şartıyla bu uyuşmazlığı bekletici sorun yapıp yapmama konusunda takdir yetkisi tanınmıştır.

mu bekletici sorun olarak da kabul edebilir.⁸

Ceza mahkemesi tarafından bekletici sorun sayma kararı verilen her durumda dava zamanaşımının da duracağı öğretide ve uygulamada geniş biçimde kabul edilmektedir.⁹ Bu görüşte olan yazarlarca, bekletici sorun çözümlenmedikçe, ceza davasına devam etmek mümkün olmadığından sorun çözümleninceye kadar zamanaşımında bir parantez açılması, yani zamanaşımının durması gerektiği savunulmaktadır.¹⁰

Bununla beraber, bekletici sorunun ortaya çıktığı her durumda dava zamanaşımının durması, kimi hallerde kabul edilemez sonuçlara neden olabilir. Örneğin, hırsızlık suçundan sanık olan bir kişinin yargılandığı davada, ceza mahkemesinin malın aidiyeti ile ilgili sorunu, hukuk mahkemesinin çözmesi için bekletici sorun sayması halinde, sorun çözümlenene kadar yargılamaya devam edilemeyecektir. Bu arada aynı davada müdahil olan kişinin malın aidiyetinin tespiti için

⁸ Kunter/Yenisey, s. 259; Dönmezer/Erman, s. 278; Toroslu/Feyzioğlu, s. 92; Önder, s. 792.

⁹ Dönmezer/Erman, s. 277 vd.; Kunter/Yenisey, s. 258; Erem, s. 508; Önder, s. 792; İçel, *Yaptırım Teorisi*, İstanbul 2000, s. 369.

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanununun mehzazı olan Zanardelli Kanununun 1887 tarihli projesinin, zamanaşımını durduran nedenleri düzenleyen 88. maddesinde, “kanunen diğer bir mahkemeye havale edilmiş” denmekte iken havalenin zorunlu olduğu hallerde ancak hükmün uygulanabileceği sanısını gidermek için “kanunen” sözcüğü metinden çıkarılmıştır. Bk. Majno, *Ceza Kanunu Şerhi*, C. 1, Ankara 1977, s. 525.

“Suça konu yerin Asliye Hukuk Mahkemesinin 1994/261 sayılı dosyasındaki davaya konu yer içerisinde kaldığının anlaşılması üzerine, mahkemenin 8.8.1997 tarihli celsede, Asliye Hukuk Mahkemesinde görülmekte olan davanın neticelenmesini bekleyip bekletici mesele yapmış olmasına göre, TCK.’nın 107’nci maddesi uyarınca zamanaşımı süresinin işlemeyeceği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 3. CD. 30.06.2003, E. 2003/4067 K. 2003/4166; “... Durma nedenlerinden olan “bekletici sorun”un bulunduğu hallerde; kanunun emri veya hakimnin takdiri sonucunda ceza davasındaki uyumsuzluğun çözümünü her şeyden önce başka bir mercide belirli bir sorunun çözümüne bağlıdır. Böyle bir durumda, sözü geçen sorun çözümlenmedikçe ceza davasına devam etmeye imkan bulunmadığı için, ceza davasının olduğu yerde durması ve sorun çözümleninceye kadar dava zamanaşımının işlememesi gerekir. Bekletici sorunun dava açıldıktan sonra ortaya çıkması da mümkündür. Bu hallerde de 107. maddenin uygulanması gerektiğinden zamanaşımı durur. Durma nedenlerinin varlığı halinde, bu neden ortadan kalkınca zamanaşımı durduğu yerden işlemeye başlar, durduran nedenlerden önce işlemiş olan süre de varlığını korur...” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.05.2004, E. 2004/3-89 K. 2004/110.

¹⁰ Antolisei, s. 766; Mantovani, s. 854; Dönmezer/Erman, s. 277.

hukuk mahkemesinde dava açmaması veya açtığı davayı takip etmemesi halinde, ceza yargılamasına devam edilemediği için yargılanan kişinin sanık sıfatının sona ermesi ve dava tehdidinden kurtulması mümkün olamayacaktır. Zira kanunda dava zamanaşımının durması bakımından, zamanaşımının kesilmesinde olduğu gibi bir üst sınır getirilmemiştir; bu nedenle zamanaşımı sınırsız olarak durabilir.

Zamanaşımı devletin ceza verme hakkını düşüren ve gerçekleştğinde yargı organları tarafından re'sen uygulanması gereken bir kurum olup, şüpheli, sanık ve hükümlünün dahi bundan vazgeçmesi mümkün değildir (TCK m. 72/2).¹¹ Bu itibarla, ceza mahkemesinin bir sorunu nispi muhakeme yoluyla çözmesi halinde zamanaşımı süresi işlemeye devam edecek, aynı sorunun bekletici sorun sayılması halinde ise zamanaşımı süresi duracaktır. Bekletici sorun sayma zorunluluğunun bulunmadığı, bir başka deyişle, bekletici sorun saymanın mahkemenin ihtiyarında olduğu durumlarda, ceza mahkemesinin sadece takdir hakkını kullanarak bekletici sorun sayma yolunu tercih etmesiyle kamu düzenine ilişkin olan bir sürenin işlemesine engel olmasının doğru olmadığı kanaatindeyiz. Bu nedenle, ancak bekletici sorun saymanın zorunlu olduğu, yani ceza mahkemesinin nispi muhakeme yapamadığı sınırlı durumlarda zamanaşımı durmalı, aksi takdirde işlemeye devam etmelidir.

¹¹ Toroslu, s. 432; Antolisei, s. 768.